

ТАҚРИЗ

ба автореферати рисолаи номзадии Баҳодуров Бехрӯз Файзуллоевич дар мавзӯи: «Масъалаҳои навсозии ҳаёти иҷтимоӣ-сиёсии Афғонистон дар солҳои 1933-1973» барои дарёфти унвони илмии номзади илмҳои таърих аз рӯи ихтисоси 07.00.03 – Таърихи умумӣ.

Мавзӯи рисолаи номзадӣ, бешубҳа, аз лиҳози назариявӣ ва амалӣ аҳамияти калони илмӣ дорад. Мубрамияти омӯзиши масъалаҳои навсозии ҳаёти иҷтимоӣ-сиёсии Афғонистон дар гузашта дар марҳилаи имрӯзаи рушди равандҳои низомӣ-сиёсӣ дар кишвари ҳамсоя аз чанд ҷиҳат зарур аст: аввал, барои дарки вазъияти Афғонистони муосир, ки имрӯзҳо дар шароити хориҷ шудани низомиёни ИМА ва аз нав ба сари ҳокимият омадани ҷунбиши тундгарои Толибон муташанниҷ гардида аст; дуввум, зарурати ба инобат гирифтани таҳдиду осебҳои эҳтимолӣ, ки пайомади ноговори ба сари ҳокимият омадани ҷунбиши тундгаро барои амният ва таъмини субот дар марзҳои ҷанубии кишварамон дошта бошанд; сеюм, барои дарки мушкилот, хусусият ва бофтҳои печидаи иҷтимоӣ, қавмию қабилавӣ ва сиёсӣ идеологии Афғонистони муосир, ки омӯзиш ва ба назар гирифтани онҳо барои муайн ва амалӣ намудани сиёсати хориҷи Ҷумҳурии Тоҷикистон бисёр зарур аст.

Ҷойи баҳс нест, ки авзои имрӯзаи Афғонистон ва ноком гардидани барномаҳои навсозии кишвар дар давраи тӯлонии таърихӣ, на танҳо натиҷаи таъсири омилҳои дохилӣ (бесуботии вазъи низомӣ-сиёсӣ, сатҳи пасти рушди иқтисодӣ, бекорӣ, фаъолияти гурӯҳҳои муташаккили ҷиноятӣ, қочоқи маводи муҳаддир ва ғ.), балки таъсири омилҳои беруна (даҳолати густурдаи кишварҳои ҳамсоя, қабл аз ҳама Покистон ба умури дохилии кишвар, ҳузури низомии абарқудратҳо ва ғ.) мебошад. Муаллиф дуруст қайд мекунад, ки дар сад соли гузашта (пас аз соли 1919) дар ҳаёти иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва сиёсии Афғонистон тағйиротҳои куллӣ ба амал омаданд, ки заминаро барои гузариш аз ҷомеаи асримиёнагии феодалӣ ба ҷомеаи муосири демократӣ фароҳам оварданд, вале ҳамзамон равандҳои навсозӣ ба таври номурааттаб ва давра ба давра ба амал омадаанд.

Ба аҳамияти калони таҳқиқи ин мавзӯъ нигоҳ накарда, дар таърихнигории муосири Тоҷикистон масъалаҳои амалӣ намудани сиёсати навсозӣ ва ислохот дар кишвари ҳамсоя, аз ҷумла дар давраи ҳукмронии охирин намояндаи низомии мутлақияти подшоҳӣ Муҳаммад Зоҳиршоҳ (1933–1973) мавриди омӯзиш ва тадқиқи илмӣ қарор нагирифтанд. Зарурати тадқиқи ин давраи ба амал баровардани навсозӣ

ва ислоҳоти ҳаёти иҷтимоӣ-сиёсӣ дар Афғонистон аз он иборат аст, ки маҳз дар ин давра дар кишвар низоми пешрафтаи монархияи конституционӣ барпо гардида буд ва таҷрибаи ҳалли мушкилоти ҷомеаи онвақта метавонад имрӯз мавриди истифода қарор гирад.

Тибқи автореферати рисолаи Баҳодуров Б. Ф., баррасии ҷанбаҳои таърихии амалӣ намудани раванди навсозӣ ва гузаронидани ислоҳоти ҳаёти иҷтимоӣ-сиёсӣ дар замони ҳукмронии Муҳаммад Зоҳиршоҳ нишон медиҳад, ки дар байни олимону коршиносон дар мавриди моҳият ва ҷиғунагии раванди навсозӣ муносибат ва ақидаи ягона вучуд дошт, вале дар бораи марҳилаҳо ва моҳияти онҳо андешаи ягона вучуд надорад, зеро то ҳанӯз омилҳои дохилӣ ва берунии раванди навсозӣ ва ислоҳоти низоми давлатдорӣ ва ҳаёти иҷтимоӣ-сиёсии кишвар дар ин марҳилаи таърихӣ мавриди тадқиқоти илмӣ қарор нагирифтаанд. Маҳз барои ҳамин, рисолаи илмӣ ба дифоъ пешниҳодгардидаи Баҳодуров Б. Ф. дар роҳи дарки илмӣ моҳияти равандҳои навсозӣ дар давраи ҳукмронии Муҳаммад Зоҳиршоҳ мусоидат хоҳад намуд, зеро дар ин марҳилаи тақдирсози таърих Афғонистон аз кишвари асримиёнагӣ ба давлати монархияи конституционӣ дорои Қонуни асосии замонавӣ, парламенти доимамалкунанда ва ташаккулёбии низоми бисёрҳизбӣ таъдил ёфта буд.

Бар асоси тадқиқи анвои мухталифи сарчашмаҳои таърихӣ ва адабиёти илмӣ, дар рисолаи номзадии Баҳодуров Б. Ф. мақсад гузошта шудааст, ки моҳият ва мазмуни равандҳои навсозии ҳаёти сиёсӣ ва иҷтимоии Афғонистон дар солҳои 30-70-уми асри ХХ ҳадафи таҳқиқ, баррасӣ ва таҳлил қарор гирад. Таҳлили ҷанбаҳои таърихии амалӣ намудани сиёсати навсозӣ ва ислоҳот, вижагиҳои марҳилаҳо ва мазмуни равандҳои навсозӣ дар давраи ҳукмронии Муҳаммад Зоҳиршоҳ дар рисолаи ба дифоъ пешниҳодгардида нишон дод, ки муаллиф ба мақсади худ расида аст.

Методологияи тадқиқ бо дар назар гирифтани мушкилот ва ғуногунҷанба будани мавзӯи таҳқиқ дуруст муайян шудааст. Дар рисола усулҳои умумии илмӣ (анализ, синтез, ҷамъбаст, ҳулосабарорӣ, истисно қардан) ва усулҳои хоси илмӣ (таърихӣ, таърихӣ-ҳуқуқӣ, муқоисавӣ-таърихӣ, иҷтимоӣ, мантиқӣ, системавӣ ва шарҳу тафсир ва ғ.) мавриди истифода ба амал омадааст.

Давраҳои хронологии таҳқиқот (1933–1973) – давраи ҳукмронии охири намояндаи низоми шоҳии маршрута (монархияи конституционӣ) Муҳаммад Зоҳиршоҳро муаллиф пурра асоснок намуда, он дар автореферат инъикос гардида аст.

Пойгоҳи сарчашмавии тадқиқотро манбаъҳо (қонунҳои асосӣ, санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқӣ, низомномаҳо, солномаҳо ва шартномаҳои байналмилалӣ), маҷмӯаҳои эҳсоавӣ, маълумотномаҳо, хотироти амиру роҳбарон ва шахсиятҳои барҷастаи илмӣ ва ҷамъиятию сиёсии Афғонистон ва маълумоти матбуоти даврӣ ташкил медиҳанд. Дар натиҷаи ҷалби маълумоти доираи васеи сарчашмаҳо, манбаъҳо ва таҳлили ададиёти тадқиқотӣ муаллиф тавонистааст ба ҳадаф ва вазифаҳои илмӣ муваффақ гардад.

Автореферати рисола собит месозад, ки муаллиф ба натиҷаҳои муҳимми моҳияти назариявӣ ва амалидошта ноил гардида аст. Навгонии илмии таҳқиқоти диссертатсионӣ, аз он иборат аст, ки зарурати татбиқи амалии сиёсати навсозӣ ва ислоҳот дар ҳар як давраи инкишофи таърихӣ ва мавзёгирии доираҳои ҳукмрон ба равандҳои навсозӣ муайян карда шудааст, заминаҳои ташаккули низоми ҳокимияти олии қонунгузор, омилҳои дохилӣ ва берунии қабули Қонуни Асосии соли 1964 ва нақши он дар тавсеаи заминаҳои навсозӣ ва ислоҳот дар Афғонистон муайян гардидаанд. Сохтори рисола ба мақсад ва вазифаҳои тадқиқ мутобиқат дорад, ҳар як фаслу параграфҳои рисола ба ҳам алоқаманд буда, мавзӯи рисола ро такмил менамоянд.

Тибқи автореферат рисолаи диссертатсионӣ дар кафедраи «Таърихи умумӣ»-и Муассисаи давлатии таълимии “Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав” таҳия гардида, дар ҷаласаи муштараки ин кафедра ва кафедраи муносибатҳои байналхалқии факултети муносибатҳои байналхалқии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон муҳокима гардида, барои ҳимоя тавсия гардидаанд. Муаллиф доир ба мавзӯи таҳқиқотӣ 6 мақолаи илмӣ, аз он ҷумла 3 мақола дар нашрияҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 3 мақола дар нашрияҳои дигар ба таъри расонидааст.

Таҳлилҳо, хулосаҳо ва арзёбиҳои илмии дар рисолаи диссертатсионӣ овардашуда имкон фароҳам меоранд, ки равандҳои навсозии ҳаёти сиёсӣ, иқтисодӣ-иҷтимоӣ ва фарҳангӣ, падидаҳои мураккаби геополитикӣ, минтақавӣ, этникӣ, мазҳабӣ, сабабҳои ноқомии сиёсати навсози Афғонистони муосир амиқ ва воқеӣ дарк ва шинохта шаванд. Аҳамияти амалии диссертатсия аз он иборат аст, ки таҳлилҳо, хулосаҳо ва арзёбиҳои он дар ташкили раванди таълим дар мактабҳои олии хангоми омӯзиши фанҳои мухталиф ва дар таҳияи барномаҳои дарозмуддати рушди соҳаҳои гуногуни ҳаёти иқтисодӣ-иҷтимоӣ ва сиёсӣ-фарҳангии Афғонистон мавриди истифода қарор дода шаванд.

Автореферат имкон медиҳад тасдиқ намоем, ки рисолаи ба дифоъ пешниҳодгардидаи Баҳодуров Б. Ф. аз лиҳози маводи илмии истифодагардида, ҷалби манбаъ ва сарчашмаҳои таърихӣ - қонунҳои асосӣ, санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқӣ, низомномаҳо, солномаҳо ва шартномаҳои байналмилалӣ ва маълумоти адабиёти илмии олимони дохилӣ ва хориҷӣ тадқиқоти муқаммал ва боарзиш буда, дар он мавзӯи муҳимми илмии барои илми таърихнигории муосир аҳамияти калон дошта ҳалли пурраи худро ёфта аст.

Мубрамият, навгонии илмӣ, сатҳ ва ҳаҷми тадқиқоти анҷомёфта, аҳамияти илмӣ ва амалии натиҷаҳои бадастомадаро ба назар гирифта метавон хулоса намуд, ки диссертатсияи номзоди Баҳодуров Б. Ф. дар мавзӯи «Масъалаҳои навсозии ҳаёти иҷтимоӣ-сиёсии Афғонистон дар солҳои 1933-1973» ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, бандҳои 7, 10, 11, 12, 14 ва 16 Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26 ноябри соли 2016 таҳти рақами №505 «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвонҳои илмӣ» пурра мувофиқ буда, муаллифи он Баҳодуров Бехрӯз Файзуллоевич барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои таърих аз рӯи ихтисоси 07.00.03 – Таърихи умумӣ сазовор мебошад.

**Мудири кафедраи таърихи халқи
тоҷики МДТ “Донишгоҳи давлатии
Кӯлоб ба номи Абӯабдуллоҳ Рӯдакӣ”
номзоди илмҳои таърих, дотсент**

Боқиев Рузибек Усмонович

25 августи соли 2021

Имзои н.и.т., дотсент Боқиев Р.У.-ро

Тасдиқ менамоям

Сардори раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси
МДТ “Донишгоҳи давлатии Кӯлоб
ба номи Абӯабдуллоҳ Рӯдакӣ”

Амиров Файзуллохуча Азизович

Маълумот барои тамос:

Суроға: 735360, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Кӯлоб,

кӯчаи С. Сафаров, 16, МДТ “ДДК

ба номи Абӯабдуллоҳ Рӯдакӣ”,

тел.: +992 (83322) 2-35-06, 2-35-09

E-mail: info@kgu.tj kgurektor@mail.ru

Сайт: www.kgu.tj